وتەی پازدەهەم

بسم الله الرحمن الرحيم

(ولقد زينّا السماءَ الدنيا بمصابيحَ وجعلناها رُجوماً للشياطين) (الملك:٥).

ئەی ئەو کەسەی کە لە قوتابخانە تازەکاندا چەند باس و بابەتێکی بێ گیانی بیانیی لە "زانستی گەردووناسی" خوێندووە و، لەم ڕێیەوە زەینی تەسك بووەتەوە و عەقڵیشی ڕۆشتووەتە ناو چاوەکانی، تەنانەت وای لێهاتووە کە تێگەیشتنی تەواوەتیی: نهێنیی هەرە مەزنی ئەم ئایەتە پیرۆزەی لە تواناد‌ا نەماوە!

بزانە کە:

پەیژەیەکی حەوت پلیکانەیی هەیە بۆ سەرکەوتن بەرەو ئاسمانی ئەم ئایەتە مەزنە. وەرە با پێکەوە سەربکەوین:

پلەی یەکەم:

"حەقیقەت" و "حیکمەت" داخوازی ئەوەن کە ئاسمانەکانیش = وەك زەوی = سەرنشینی گونجاوی خۆیانیان ببێت. ئەم سەرنشیتە جیاجیا و ڕەگەز جیاوازانەش لە زاراوەی شەریعەتدا ناوی: "مەلائیکەت" و "ڕۆحانیات"یان لـێ نراوە.

بەڵێ "حەقیقەت" وا دەخوازێت، چونکە پڕکردنەوەی ئەم زەوی‌یەی کە لە چاو ئاسماندا بچووك و بێبایەخ دیارە، لە خاوەن هەست و زیندەوەران و ئاوەدانکردنەوەی بەردەوامی بە بوونەوەری هەستیار، پاش چۆڵبوون و خاڵی کردنەوەی لەوانەی پێشووی.. ئەم کارە ئاماژە دەکات، بەڵکو بە ڕاشکاوی دان بەوەدا دەنێت کە: ئەو ئاسمانە خاوەن بورجانەی دەڵـێی کۆشك و تەلاری ڕازاوەن، پڕ بن لە بەدیهاتووی خاوەن هەست و شعوور.

جا ئەو سەرنشینە خاوەن هەست و شعوورانەی ئەوێ، بە وێنەی جیننی و ئادەمیزاد، سەیرکەری کۆشکی ئەم جیهانە و، خوێنەری پەڕاوی ئەم گەردوونە و، دەلاڵ و جاڕچیی مەزنایەتیی پەروەردگارێتیی خواوەندن..

چونکە جوانکردن و ڕازاندنەوەی ئەم جیهانە بە چەندەها ئارایشت و جوانی و نەخش و نیگاری ناوازە و ڕەنگین، بە ئاشکرا داخوازی ئەوەیە کە سەرنجی بەدیهاتووانی خاوەن بیر و ڕێزگر و نرخشناس و پێزان بۆ لای ئەو جوانکاریيانە ڕابکێشرێت، چونکە هەروەك "خواردن" بۆ کەسانی "برسی" دادەنرێت، "جوانی"ش پێش‌چاوی "شەیدایان" دەخرێت!

خۆ کە لەم گۆشەیەوە سەیری ڕۆڵی جینی و ئادەمیزاد دەکەین، دەبینین تەنها یەك لە ملیۆنی ئەو ئەرکە بێ‌سنوورەی "شەیدایی" نەبێت زیاتریان لە توانادا نییە، چ جای ئەوەی بتوانن مافی تەواویش بە ئەرکی "سەرپەرشتیکاریی شکۆدار" و "بەندایەتیی فراوان" بدەن کە خراوەتە ئەستۆیانەوە. واتە: ئەو کارمەندی و فەرمانبەرییە جۆراوجۆر و نەبڕاوانە پێویستیان بە چەندین جۆری لەژمارەبەدەری مەلائیکەت و ڕۆحانیات دەبێت تا ئەنجامیان بدەن.

هەروەها بەپێی ئاماژەی هەندێ "ڕیوایەت و ئەثەر" و، بە گوێرەی داخوازیی ڕێك‌وپێکیی ڕێسای جیهان، دەتوانرێت بوترێت:

هەندێ لە تەن و قەبارە بزۆکەکان، هەر لە هەسارە گەڕۆکەکانەوە تا دەگاتە دڵۆپە وردەکان، تێکڕا فڕۆکە و کەشتیی جۆرێکن لە مەلائیکەتان، کە بە فەرمانی خوای گەورە سواری ئەو تەن و قەبارە کەشتی ئاسایانە دەبن و بە ناو جیهانی بینراودا گەشت و سەیرانی خۆیان دەکەن.

هەروەها دەتوانرێ بوترێت:

جەستەی بەشێك لە زیندەوەران، هەر لە باڵندەکانی بەهەشتەوە = کە فەرموودەی پیرۆز[1] بە باڵندەی سەوز وەسفی کردوون = تا دەگاتە مێش و مێشوولەی سەر ڕووی زەوی، تێکڕا فڕۆکەی جۆرێکن لە ڕۆحیانەتەکان کە بە ناوی خواوەندی "حەق"ەوە دەڕۆنە ناو جەستەی ئەو باڵندانە و لە پەنجەرەی هەستەکانی ئەوانەوە سەیری جیهانی "جیسمانیات"(واتە: جیهانی مادییەتی بینراو) دەکەن و بۆ موعجیزاتی بەدیهاتنی ناو ئەو جیهانە دەڕوانن.

جا ئەو بەدیهێنەرە بەخشندەیەی کە لە "گڵی چڕ و پڕ" و "ئاوی لیڵ" بەدیهاتووی خاوەن هەست و شعووری ڕووناك و دارای ژیانی ناسك و نیان بەدیدەهێنێت، هەر ئەو بەدیهێنەرە = بێ هیچ گومانێك = گەلێ بەدیهاتووی هەستیاری زۆر و زەبەندەش لە دەریای ڕووناکی و تاریکی دروست دەکات و بەدییاندەهێنێت، کە دیارە ئەمانە زۆر شیاوتر و لەبارترن بۆ گیان و ژیان، تەنانەت دروستیشی کردوون و بە زۆر و زەبەندەیی بەدییهێناون.

ئەگەر حەز دەکەیت "بوون"ی "مەلائیکەت" و "ڕۆحانیات"ت بۆ بچەسپێت، ئەوا سەر لە پەیامی: "خالێك لە نووری ناسینی خوای گەورە" و "وتەی بیست و نۆهەم" بدە، چونکە لەوێ بە بێ گومانی بوونی ئەوانمان چەسپاندووە.

پلەی دووهەم:

بە وێنەی پەیوەندیی نێوان دوو هەرێمی یەك دەوڵەت، زەوی و ئاسمانەکانیش لەگەڵ یەکتریدا پەیوەستن، ئەوەتا هەندێ پەیوەندیی توندوتۆڵ و مامەڵەی گرنگیان لە نێواندا هەیە و، هەر شتێك بۆ زەوی گرنگ بێت، وەك: ڕووناکی و گەرمی و بەرەکەت و ڕەحمەتو هاوچەشنیان، هەموویان لە ئاسمانەوە بۆ زەوی دەنێررێن.

هەروەها بە "یەکدەنگی"ی سەرجەم ئایینە ئاسمانییەکان، کە پاڵیان بە "سرووش"ی خواوەندەوە داوە و.. بە "تەواتور"ی بینینی سەرجەم "ئەهلی کەشف"یش چەسپاوە کە: مەلائیکەت و ڕۆحانیات لە ئاسمانەوە دێن بۆ زەوی. جا بە "حەدس"ی[2] بێگومانی نزیك لە هەست پێکردنەوە دەزانرێت کە سەرنشینانی گۆی زەویش ڕێگایەکیان هەیە لێیەوە بۆ ئاسمان سەربکەون، چونکە هەروەك لە هەموو کاتێکدا "ژیری" و "بیر" و "ڕوانین"ی هەموو کەسێك ڕوو لە ئاسمان دەکات، بە هەمان جۆر "ڕۆح"ی پێغەمبەران و پیاوچاکانیش = کە بەهۆی دانانی کۆڵە قورسەکانیان شانیان سووك بووە = و "گیان"ی مردووانیش کە پۆشاکی جەستەیان لەبەر داماڵیوە، بە فەرمانی خوای گەورە بەرەو ئاسمان سەردەکەون.

جا مادەم ئەو کەسە ناسك و نیانانەی کە کۆڵی سەرشانیان سووك بووە، دەڕۆن بۆ ئەوێ، ئەوا ئەو سەرنشینانەی ناو هەوا و سەر ڕووی زەویش کە جەستەیەکی میسالیيان پۆشیوە و ئەوانەش کە بە وێنەی شانسووکیی "گیان" تەنك و ناسك و نیانن، دەتوانن بڕۆن بۆ ئاسمان.

پلەی سێهەم:

ئارامی و بێدەنگی و ڕێسا و بەردەوامی و فراوانێتی و نوورانێتیی ئاسمان، بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە سەرنشینانی ئەوێ وەك هی زەوی نین، بەڵکو سەرجەمی سەرنشینانی ئاسمان گوێڕایەڵی ئەو فەرمانانەن کە پێیان دەسپێررێت. چونکە لەوێدا، لەبەر فراوانیی یەکجار زۆری ژینگە و نیشتەجێکەیان، هیچ هۆکارێکی پاڵبەیەکەوەنان و ئیختیلاف لە گۆڕێدا نییە و، هەر هەموویان لەسەر سروشتی "پاك و خاوێنی" بەدیهێنراون و بە هیچ تاوان و گوناهێکەوە گیرۆدە نەبوون و، پلە و پایەشیان نەگۆڕ و نەجووڵاوە. بە پێچەوانەی سەرنشینانی زەوی کە شتانی دژ بە یەکی تێدا کۆبووەتەوە و خراپکارانیشی تێدا ئاوێتەی چاکەکاران بووە و، ئەمەش بووە بەهۆی ئەوەی کە ناکۆکیی ئەوتۆیان لە نێواندا دروست ببێت کە پشێوی و ئاڵۆزی و بەیەکدادان بنێتەوە، دیارە بەم کارەش دەرگای: تاقیکردنەوە و پێشبڕکێ لە "مرۆڤ" کراوەتەوە و، پلە و پایەکانی "بەرزبوونەوە" و "نزم بوونەوە"یشیان لە لا دەرکەوتووە.

حیکمەتی ئەم ڕاستییەش بریتییە لەوەی کە:

مرۆڤ دوا بەروبوومی درەختی بەدیهاتووانە.. خۆ ئاشکرایە کە "بەر" دوورترین و نیانترین و جەمترینی بەدیهاتووانی توانستی پەروەردگارە و، لە هەمووشیان زیاتر دارای نیانی و کۆڵەواری و لاوازییە.

ئا لێرەوەیە کە لانە و نیشتەجێی ئەم مرۆڤە، کە بریتییە لە گۆی زەوی، لە ناوەرۆك و دروستبوونیدا بە هاوشان و هاوتای ئاسمان دانراوە، چونکە هەرچەند لە چاو ئاسماندا بچووك و بێبایەخ دیارە، کەچی "زەوی":

مەڵبەند و دڵی گەردوونە و..

جێی ناوبانگ‌دەرکردنی سەرجەم موعجیزاتی سنعەتی پەروەردگارە و..

شوێنی لێ‌دەرکەوتن و تیشکۆی گشت درەوشانەوەکانی ناوە جوانەکانی خوای گەورەیە و..

مەحشەر و جێی ڕەنگدانەوەی کارسازی‌یە ڕەهاکانی پەروەردگارە و..

بازاڕێکی سەخاوەتمەندانەی ڕەهایە بۆ خستنەڕووی بەدیهاتووانی خواوەند، بە تایبەت پێش‌چاوخستنی ڕووەك و زیندەوەران بە زۆر و زەبەندەیی..

نموونەیەکی بچووکی پیشانگای ئەو بەدیهێنراوانەیە کە لە جیهانی دواڕۆژدا پێش‌چاو دەخرێن و..

کارگەیەکی ئەوتۆیە کە زۆر بەخێرایی کووتاڵی هەتاهەتایی دەچنێت و دیمەنی خێرا بگۆڕی هەمیشەیی بەرهەم دەهێنێت و..

کێڵگەیەکی بەرتەسك و بچووك و کاتی‌یە بۆ چاندنی تۆوی باخ و بێستانە وشك‌نەبووە هەمیشەیی‌یەکان.

هەر لەبەر ئەم مەزنی‌یە مەعنەوی‌یەی[3] گۆی زەوی و گرنگ بوونیەتی لە ڕووی سنعەتەوە کە قورئانی پیرۆز بە هاوشان و هاوتای ئاسمانەکان دایناوە، هەرچەند سەبارەت بە ئاسمانەکان وەك بەرێك وایە لە چاو درەختە زەبەلاحەکەی‌دا. دەبینیت قورئانی پیرۆز هەمیشە زەوی دەخاتە تایەکی تەرازوو، ئاسمانەکانیش دەخاتە تاکەی تری و، بەردەوام: (**ربُ السموات والأرض**) دووپات دەکاتەوە.

پاشان ئەو ئاڵوگۆڕە خێرا و بەردەوامەی کە (بەپێی ئەو حیکمەتە ناوبراوانە) بەسەر ڕووی زەوی‌دا دێت، داخوازی ئەوەن کە سەرنشینانیشی ئاڵوگۆڕی هاوچەشنی ئەوەی زەوی‌یان بەسەردا بێت.

ئنجا هەرچەند زەوی لە خۆی‌دا سنووردار و بچووکە، کەچی گەلێ درەوشانەوەی توانستی ڕەهای خواوەندی دەستگیر بووە، چونکە توانا و لێهاتنەکانی سەرنشینانی خاوەن پایە و بایەخ‌پێدراوی زەوی = کە جینی و ئادەمیزادن = وەکو بەدیهاتووانی تر نین و هیچ سنوورێکی سروشتی‌یان بۆ

دەستنیشان نەکراوە. لەبەر ئەوەیە کە گۆی زەوی وەکو پیشانگایەکی لێ هاتووە بۆ بەرزبوونەوەی لە سنووربەدەر و دابەزین و نزمبوونەوەی بێ کۆتایی، ئەوەتا بووە بە مەیدانێکی یەکجار فراوانی پێشبڕکێ و تاقیکردنەوەی جیننی و ئادەمیزاد، هەر لە پلەی پێغەمبەران و پیاوچاکانەوە تا دەگاتە ئاستی نەمروودە زۆردار و شەیتانەکان.

جا مادەم ئەمە وایە، ئەوا شەیتانە فیرعەون ئاساکان پزیسکی لەڕادەبەدەر دەگرنە ئاسمان و سەرنشینانی.

پلەی چوارەم:

پەروەردگار و بەدیهێنەر و کارساز و بەخشندەی شکۆمەندی هەموو جیهانەکان، گەلێ ناوی جوانی هەیە کە حوکمی هەریەکەیان لەوانی تر جیایە و ناونیشانیان لە یەکتر جیاوازە. بۆ نموونە: ئەو ناو و ناونیشان و سیفەتەی خواوەند کە داخوازی ناردنی مەلائیکەت بوون تاکو لە ڕیزی هاوەڵە بەڕێزەکان و لەگەڵ پێغەمبەردا = صلی الله علیه وسلم = دژی کافران بجەنگن، هەر هەمان ناونیشان و سیفەت و ناون کە داخوازی "بوون"ی جەنگ و موجاهەدەشن لە نێوان مەلائیکەت و شەیتانەکاندا و، داواکاری ئەوەن کە زۆرانبازی هەبێت لە نێوان ئاسماننشینانی چاکەکار و خراپکارانی سەرنشینی زەویدا.

خواوەندی بەتوانا و شکۆمەند کە گیان و هەناسە و دەروونی کافرانی لە دەستی توانستی خۆیدا ڕاگرتووە، نە بە هاوار(صیحة)ێك و نە بە فەرمانێکی خۆی، کافران لەناو نابات، بەڵکو بە ناونیشانی: "پەروەردگارێتیی گشتی"ی خۆی و بە خواستی ناوە جوانەکانی هاوچەشنی: "الحکیم والمدبر" دەرگای گۆڕەپانی پێشبڕکێ و تاقیکردنەوە دەخاتە سەرپشت.

بۆ نموونە (وەك وتراویشە: نموونە قڕە و بڕەی لەسەر نییە): دەبینین "پادشا" بە گوێرەی جۆراوجۆریی فەرمانگەکانی حکوومەتەکەی، چەند ناونیشان و ناوێکی جیاجیای هەیە. ئەوەتا فەرمانگەی "دادگەری" بە ناوی "فەرمانڕەوای دادگەر" پادشا دەناسێت و.. فەرمانگەی سەربازیش بە ناوی: "فەرمانده‌ی

گشتی".. بەڵام فەرمانگەی مەشیەخەت بە ناوی: "خەلیفە" و فەرمانگەی ڕەسمییش بە ناوی "پادشا" دەیناسن.. ئنجا هاووڵاتی‌یانی گوێڕایەڵ بە "پادشای میهرەبان" ناوی دەبەن، کەچی کەسانی سەرپێچی‌کار و یاخی‌بووان لە یاسا ناوی "فەرمانڕەوای توندوتیژ"ی لـێ‌دەنێن!

بەم جۆرە، ئەو پادشا خاوەن شکۆیە، کە جڵەوی کاروباری سەرجەم دانیشتووانی وڵاتی خۆی بەدەستە، ناچێت = بە فەرمانێکی خۆی = کەسێکی سەرپێچی‌کاری کۆڵەواری زەلیل لەناو ببات، بەڵکو بە ناوی "فەرمانڕەوای دادگەر" دادگایی دەکات. پاشان هەر ئەو پادشایە ناچێت بەپێی زانیاریی خۆی و لە ڕێی تەلەفۆنی ڕاستەوخۆی تایبەتیی خۆیەوە ئاوڕی ڕێز و پاداشت لە کارمەندێکی شایستە و لێهاتووی خۆی بداتەوە، بەڵکو مەیدانی پێشبڕکێ دەکاتەوە و پێشوازیی ڕەسمیی بۆ ئامادە دەکات و فەرمان بە وەزیرەکەی دەدات و هاووڵاتی‌یانیش بانگ دەکات تاکو ئامادەی بینینی ئەو پێشبڕکێ‌یە بن. پاشان بە ناوی دەستەی دەوڵەت و کارگێڕیی حکوومەتەوە پاداشتی ئەو کارمەندەی دەداتەوە. بەم پێ‌یە لە بەرامبەر ڕاستی و بێ‌فێڵیی ئەو فەرمانبەرەوە و، پاش بڕینی تاقیکردنەوەیەکی سەخت بۆ چەسپاندنی شایستەیی و لێهاتنی، لەناو ئەو مەیدانە و لە بەرچاوی خەڵکانێکی زۆر لە کەسانی بەرز و بەڕێزدا، پاداشتەکەی ڕادەگەیەنێت و ئاوڕی ڕێز و چاکەی لـێ دەداتەوە.

بە وێنەی ئەم نموونەیە (ولله المثلُ الأعلى): خوای گەورە گەلـێ ناوی جوان و کاروبار و ناونیشانی زەبەندەی هەیە و، خاوەنی چەندین درەوشانەوەی "شکۆمەندی" و دیاردەی "جوانی"یە. جا ئەو ناونیشان و کاروبار و ناوەی خوای گەورە کە داخوازی "بوون"ی ڕووناکی و تاریکی.. هاوین و زستان.. بەهەشت و دۆزەخە، داخوازی ئەوەیشە کە تا ڕادەیەك یاسای زۆرانبازی (بە چەشنی یاسا گشتی و شامیلەکانی تری وەك یاسای وەچەلـێ‌خستنەوە و یاسای پێشبڕکێ و یاسای هاوکاری و هاوچەشنیان) ببێت بە یاسایەکی گشتی و عموومی و هەمەلایەنگیر. واتە داخوازی ئەوە دەبێت کە "یاسای زۆرانبازی" هەر لە زۆرانی نێوان ئیلهام و وەسوەسەی دەوری دڵەوە، بگرێتەوە، تا دەگاتە زۆرانی نێوان مەلائیکەت و شەیتانەکان، لە ئاسۆی ئاسمانەکاندا.

پلەی پێنجەم:

پاشان مادەم ڕۆشتن لە زەوی‌یەوە بۆ ئاسمان و هاتنەوەش لەوێوە بۆ زەوی هەیە، ئەوا دابەزین لە ئاسمانەوە و سەرکەوتنیش بەرەو ئەوێ لە گۆڕێ‌دایە. تەنانەت پێداویستی‌یەکانی زەوی لەوێوە ڕەوانە دەکرێن و بۆ سەر زەوی دەنێررێن.

ئنجا مادەم ڕۆحیانەتە خاوێنەکان لە زەوی‌یەوە بەرەو ئاسمان دەڕۆن، ئەوا ڕۆحیانەتە چەپەڵەکانیش دەیانەوێت لاسایی‌یان بکەنەوە و هەوڵ دەدەن = وەك ئەوان = بۆ ئاسمانەکان بڕۆن، چونکە "ڕۆح" سیفەتی سووكوسۆڵی و نیانیی تێدایە و دەتوانێت بەرز ببێتەوە. دیارە لەم چەشنە حاڵەتانەدا سەرنشینانی ئاسمان ئەو ڕۆحانی‌یە چەپەڵانە وەرناگرن و لەبەر شەڕ و خراپەی ناو سروشتیان، لەوێ دەریان‌دەکەن.

پاشان دەبێ لە جیهانی بینراو(عالم الشهادة)دا نیشانەیەك هەبێت لەسەر ئەم مامەڵە گرنگ و "زۆران"ە مەعنەوی‌یە، چونکە "مەزنیی پەروەردگارێتی" داخوازی ئەوەیە کە ئاماژە و نیشانە لەسەر کاروبارە غەیبی‌یەکانی خواوەند دابنێت، تاکو خاوەن هەست و شعوورەکان ببینن، بە تایبەت مرۆڤی هەڵگری بەرزترین فەرمانبەری (کە ئەرکی بینین و شایەتی‌دان و بانگەوازکردن و سەرپەرشتی‌یە لە ئەستۆی‌دا).

جا هەروەك خواوەند بارانی کردووە بە ئاماژەیەك بۆ موعجیزاتی بەهار و، هۆکارە ڕواڵەتی‌یەکانیشی کردووە بە نیشانە لەسەر کارە دەراساکانی سنعەتی خۆی و خەڵکی جیهانی بینراوی لەسەر کردوون بە شایەت و بینەر، بێ هیچ گومانێك، ئەو خواوەندە سەرنجی هەموو سەرنشینانی ئاسمان و زەویش بۆ ئەو دیمەنە مەزن و سەرسووڕهێنەرە ڕادەکێشێت و، ئەو ئاسمانە مەزنە لە شێوەی قەڵایەکی مەحکەمی ئەوتۆدا دەردەخات کە بورجەکانی بە پاسەوانی ڕیزبەستوو لە دەوری‌دا ڕازێنرابێتەوە، یان وەك شارێکی ئاوەدان کە تاسەمەندیی ئەهلی بیر بۆ تێڕامان و بیرکردنەوە دەجوولێنێت.

مادەم ڕاگەیاندنی ئەو "زۆرانبازی"یە بەرزە گەلێ پێویستە و "حیکمەت" داخوازیەتی، ئەوا دەبێ نیشانەیەك هەبێت لە سەری، کەچی لە نێوان ڕووداوە ئاسمانی‌یەکاندا، ڕووداوێکمان بەرچاو ناکەوێت کە لەگەڵ ئەم ڕاگەیاندنەدا بگونجێ، جگە لەوەی کە باسمان کرد. کە تاکە ڕووداوە بە گونجاوترین و لەبارترین نیشانە دابنرێت لەسەر ئەو ڕاگەیاندنە. چونکە ڕووداوە ئاسمانی‌یەکانی لەمەڕ ئەستێرەکان چەشنی: هاویشتنی تیرەستێرەکان(الشهب) کە وەك تیرهاویشتن وایە بە "مەنجەنیق" و کت‌ومت لە هەڵدانی فیشەکی "تەنویر" دەچێت کە لەسەر قەڵا بەرز و بورجە بڵندەکانەوە هاوێژرابێت، لەگەڵ هاویشتنی تیرەستێرەکان بەرەو شەیتانەکان (کە قورئانی پیرۆز بە ڕاشکاوی دانی پێدا نا) گەلێ گونجاوە و یەکاویەك دەردەچێت.. دەبێ ئەوەش بزانین کە جگە لەو حیکمەت و ئامانجەی باسمان‌کرد، پەی بە هیچ حیکمەت و ئامانجێکی تر نەبراوە بۆ ڕوودانی تیرهاویشتن بۆ شەیتانەکان. سەرەڕای ئەوەش ڕەجم‌کردنی شەیتانەکان ڕووداوێکە هەر لەسەردەمی حەزرەتی ئادەمەوە = درووودی لەسەر بێت = بەناوبانگە و، لە لایەن ئەهلی حەقیقەتیشەوە بینراوە، بە پێچەوانەی ڕووداوەکانی تر.

پلەی شەشەم:

لەبەر ئەوەی جینی و ئادەمیزاد توانا و لێهاتنێکی بێ‌سنووریان بۆ شەڕ و خراپکاری و ئینکاری و مل‌نەدان تێدایە، ئەوا دەتوانن پشت‌هەڵکردن و بێ‌گوێیی و لاساریی گەورە و بێ‌سنوور ئەنجام بدەن. بۆیە قورئانی پیرۆز لە ڕێی بەلاغەتە خاوەن ئیعجازەکەی خۆیەوە و بە چەندەها شێوازی ڕوونی بەرز، هەڕەشەی توند و تیژ لە بێ‌گوێیی و سنوورشکاندنی گرۆی جینی و ئادەمیزاد دەکات و گەلێ نموونەی بەرز و بەنرخ لەسەر مەبەستەکەی دەهێنێتەوە و لە چەندەها مەسەلە و کێشەی ورد دەدوێت و، بە هەموو ئەمانەش سەرزەنشت‌و هەڕەشەیەکی هێندە توند و تیژ لە بەرامبەر بێ‌گوێیی و لەسنوورلادان ئاراستەی جینی و ئادەمیزاد دەکات کە سەرانسەری گەردوون ڕادەچڵەکێنێت.

بۆ نموونە بڕوانە ئایەتی پیرۆزی:

(**يامَعْشَرَ الْجِنِّ وَالاِنسِ اِنِ اسْتَطَعْتُمْ اَن تَنْفُذُوا مِنْ اَقْطارِ السَّمواتِ وَالاَرضِ فَانفُذُواْ لا تَنفُذُونَ اِلاّ بِسُلْطانٍ * فَبِاَيِّ ءَالآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ * يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نارٍ وَنُحَاسٌ فَلا تَنتَصِرَانِ**) (الرحمن:٣٣=٣٥).

فەرموو سەرنج لەم هەڕەشە مەزن و سامناك و سەرزەنشتە توند و تیژە بدە كە لەم ئایەتەدا پێش‌چاو خراوە و، بزانە كە چۆن ئەم ئایەتە بە ڕەوانبێژی‌یە ئیعجازبەخشەكەی خۆی فیز و دەماری پشت‌هەڵكردنی جینني و ئادەمیزاد دەشكێنێت و لە شان و باڵی غرووری ئەوان دادەگرێت و ڕادەی كۆڵەواری و دەستەوسانی‌یان ئاشكرا دەكات و، دەری‌دەخات كە تا چەندە لە بەردەم مەزنیی دەستەڵات و فراوانیی پەروەردگارێتیی خواوەندیاندا لاواز و بێ‌دەستەڵاتن. بە ڕادەیەك كە دەڵـێیت ئەم ئایەتە و ئایەتەكەی تر كە دەفەرموێ: (**وَجَعَلْنَاها رُجُوماً لِلشَّياطِينِ**) (الملك:٥) هەردووكیان بەم شێوەیەی خوارەوە ڕووی دەمی گوفتار ئاراستەی جینني و ئادەمیزاد دەكەن:

(ئەی گرۆی جینني و ئادەمیزاد!

ئەی لەخۆبایی و هەڵگەڕاوەكان!

ئەی ئەوانەی لەناو قوڕی كۆڵەواری و لیتاوی لاوازی‌دا چەقیوون!

ئەی سەرسەختانی مل‌نەدەر كە لە ناو هەژاری و لاوازی‌دا دەتلێنەوە!

ئەگەر گوێڕایەڵی فەرمانەكانم نابن، ئەوا = گەر لە تواناتاندایە = لە سنووری موڵك و دەستەڵاتی من دەربچن! خۆ كە ناشتوانن ئەو سنوورە بشكێنن و لـێی دەربچن ئەدی چۆن پڕ كێشیی ئەوە دەكەن كە فەرمانی پادشایەكی هێندە مەزن پشت‌گوێ دەخەن كە ئەستێرە و مانگ و خۆرەكانی لەدەست‌دایە و، هەموو ئەوانە = بە وێنەی سەربازی ئامادە و ملكەچ = گوێڕایەڵی فەرمانی ئەو دەبن؟ ئێوە بەم سنوورشكاندن و یاخی‌بوونەتان سنگ لە فەرمانڕەوایەكی ئەوەندە گەورە دەردەپەڕێنن كە خاوەنی چەندەها سەربازی گوێڕایەڵی سامداری وەهایە كە دەتوانن چەندان بۆمبی زەبەلاحی بە ئەندازەی چیاكان بگرنە شەیتانەكانیشتان، گەر بتوانن خۆیانی لە بەردەمدا ڕابگرن!

هەروەها ئێوە، بەم کافری و ناشکوری‌یەتان، لە وڵاتی خاوەن موڵکێکی هێندە مەزن و شکۆداردا هەڵدەگەڕێنەوە کە چەندان سەربازی گەورە گەورەی وای هەیە دەتوانن بە چەندین پارچە ئاگر و پزیسك و بۆمبای گڕگرتووی بە ئەندازەی زەوی و چیاکان بۆمبارانی دوژمنە کافرەکان بکەن، با هەریەکە لەو دوژمنانەش ئەوەندەی زەوی و چیا سەختەکان گەورە و زەبەلاح بن و، دەتوانن لەم ڕێیەوە لەت و پەت و پەرتەوازەیان بکەن، چ جای بەدیهاتووانێکی لاوازی وەك ئێوە؟

هەروەها ئێوە سەرپێچی لە یاسایەکی جێ‌بەجێ کراوی وەها دەکەن کە کەسانێکی ئەوتۆ پەیوەستی بوون دەتوانن = بە ئیزن و فەرمانی خوای گەورە = بۆمب و ڕاجیمەی بە ئەندازەی: ئەستێرەکانتان تێ‌بگرن).

بەڵێ، قورئانی پیرۆز گەلێ سوپا و لەشکری گرنگی بۆ ئەوانە جەم کردووە. بەڵام ئەم کارە ئەوە ناگەیەنێت کە دوژمنان خاوەنی هێزێکی وەها بن ئەو لەشکرکێشی‌یەیان لە پێناودا بکرێت، بەڵکو لەبەر چەند هۆکارێکی تری وەك: دەرخستنی مەزنیی خوایەتیی خوای گەورە و.. ئابڕووبردن و سووکایەتی پێ کردنی دوژمنانە.

پاشان هەندێ جار ئایەتێکی پیرۆزی قورئان بەهێزترین و مەزنترینی هۆکارەکان لە بەرامبەر لاوازترین و بچووکترین شتدا جەم دەکات و، بێ ئەوەی لاوازەکەیانی لە یاد بچێت بەراوردیان لە نێواندا ساز دەکات. ئەمەش بۆ ئەوەیە کە: کەماڵی ڕێك‌وپێکی و، ئامانجی عەدالەت و، کۆتایی زانست و حیکمەت، دەربخات.

بۆ نموونە ئایەتی: (**وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلاهُ وَجِبْرِيلُ وصالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلآئِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِير**)(التحريم: ٤). مەودای ئەو ڕێزە شایانەی کە لە پێغەمبەری خۆشەویست صلى الله عليه وسلم = نراوە و، ڕادەی ئەو میهرەبانی‌یە فراوانەش کە مافی سەرجەمی هاوسەرەکان دەگرێتەوە، دەردەخات.

جا ئەم هێز جەمکردنە، بە چەشنێکی میهرەبانانە مەزنیی پێغەمبەر = صلی الله علیه وسلم = و پلە بەرزیی لای خوای گەورە دەردەخات و.. گرنگیی سکاڵای دوو هاوسەری لاواز و، مەودای چاودێرکردنی مافەکانیان، دەخاتە ڕوو.

پلەی حەوتەم:

بە چەشنی جیاوازیی نێوان مەلائیکەتان و گەورە و بچووکیی نێوان ماسییەکان، ئەستێرەکانیش لەناو خۆیاندا جیاوازیی زۆریان لە نێواندایە. واتە هەندێ لەو ئەستێرانە تابلـێی بچووکن و هەندێکی دیکەشیان تابلـێی گەورەن، تەنانەت هەر شتێك لە ڕووی ئاسماندا ببریسکێتەوە پێی دەوترێت: ئەستێرە.

بەم چەشنە، جۆرێك لە جۆر و ڕەگەزەکانی ئەستێرەکان بۆ ڕازاندنەوەی ڕووی جوانی ئاسمانن، دەلـێی بەدیهێنەری مەزن و کردگاری خاوەن جوانی بە وێنەی بەری ڕووناکیبەخشی ئەو درەختەی ئاسمان.. یان وەك ماسیی تەسبیحاتگوزاری خواوەند لەو دەریا فراوانەدا.. یان بە وێنەی هەزاران مەنزلـگا بۆ مەلائیکەتانی، ئەو جۆرە ئەستێرانەی بەدیهێناوە..

هەروەها جۆرێکی بچووکی ئەستێرەکانیشی وەك ئامرازێك بۆ ڕەجم و تیربارانی شەیتانەکان بەدیهێناوە..

جا ئەو تیرەستێرانەی کە دەگیرێنە شەیتانەکان و ئەوانی پێ ڕەجم دەکرێن، سێ واتایان تێدایە:

واتای یەکەم: هێما و نیشانەن بۆ پیادەبوونی یاسای "زۆرانبازی" لە ناوەندی فراوانترین بازنەی بوونەوەراندا.

واتای دووهەم: ئاسمانەکان چەندین پاسەوانی بێدار و دانیشتووی گوێڕایەڵیان تێدایە. جا ئەم تیرەستێرانە ئاماژەیەکن بێزاریی سەربازانی خوای گەورە ڕادەگەیەنن سەبارەت بە تێکەڵبوونی دانیشتووە خراپەکانی زەوی لەگەڵیاندا و دزە کردنیان بۆ گوێڕاگرتن لەوان.

واتای سێهەم: ئەم تیرەستێرانەی کە دەڵـێی "مەنجەنیق" و گوللەی تەنویرن، بۆ ئەوە دانراون کە جاسووسەکانی شەیتانەکان بترسێنن لەوانەی کە بە دزی‌یەوە گوێ لە ئاسماننشینان ڕادەگرن و خراپترین نوێنەری خراپەکاری‌یەکانی زەوین، تاکو لە دەرگاکانی ئاسمان دەربکرێن و ئاسمانی خاوێن چەپەڵ نەکەن کە نیشتەجێی بەدیهاتووانی خاوێنەو، هەروەها بۆ ئەوەش کە بواریان نەدەن لەسەر حسابی دەروونە چەپەڵەکانی زەوی، جاسووسی ئەنجام بدەن.

ئەی گەردووناسی پشت‌بەستوو بە ژیریی کورت و بەرتەسکی خۆی کە ڕووناکی ئەم ژیری‌یەی لە ڕووناکیی گوڵەستێرە تێپەڕ ناکات! ئەی ئەو کەسەی کە لە ئاستی ڕووناکیی خۆری قورئانی پیرۆزدا چاوی دەنووقێنێ!

بە "یەك جار" سەرنج لەم ڕاستی‌یانە بدە کە ئەم حەوت پلەیە ئاماژەیان بۆ دەکەن.. چاوەکانت والا بکەو، واز لە تروسکایی ژیریت بهێنەو، واتای ئەم ئایەتە پیرۆزە لە نووری ئیعجازەکەی‌دا ببینە کە بە چەشنی ڕۆژی ڕۆشنا ڕوون و ئاشکرایە، ئنجا ئەستێرەی یەك حەقیقەت لە ئاسمانی ئەو ئایەتە هەڵبگرە و تیرباران و ڕەجمی ئەو شەیتانەی پێ کە کە لە ناو زەینت‌دا خۆی مەڵاس داوە! ئێمەش لە لایەنی خۆمانەوە هەر وا دەکەین.

جا با پێکەوە بڵـێین:

(ربِّ أعوذُ بِكَ مِنْ هَمَزاتِ الشَّياطين).

فلله الحجةُ البالغةُ والحكمةُ القاطعة.

سبحانك لا علمَ لنا الاّ ما علَّمْتَنا اِنك اَنت العليم الحكيم[4].

[1] ئاماژەیە بۆ فەرموودەی: "أرواحهم في جوف طير خضر لها قناديل معلقة بالعرش تسرح من الجنة حيث تشاء". رواه مسلم عن عبدالله بن مسعود. كتاب الأمارة: ١٢.(وەرگێڕ).

[2] "حەدس" بریتی‌یە لە: خێرایی زەینی مرۆڤ لە تێگەیشتن‌دا. (وەرگێڕ).

[3] بەڵـێ، زەوی هەرچەند بە قەبارە بچووکە، بەڵام هاوتای ئاسمانەکان دەردەچێت، چونکە دەتوانرێت بوترێ: کانی‌یەکی بەخوڕی هەمیشە بەخشندە لە دەریایەکی نەبەخشی بێ‌سوود گەلـێ باشترە. پاشان گەر شتێك بە

"پێوەر"ێك بپێورێت و ئنجا بخرێتە لاوە، پاش ئەوە داهاتەکانی ئەو شتە بە هەمان پێوەر بپێورێن و ئەوانیش بخرێنە لایەکی ترەوە، ئەوا ئەو ماددانە هەرچەند بە ڕواڵەت هەزاران جار لە چاو خودی پێوەرەکە گەورەتر دیارن، کەچی دەکرێ پێوەرەکە هاوتای ئەو بارستایییە بێت و لەگەڵ ئەودا بەراورد بکرێت!

جا هەروەك ئەمە لەم نموونەیەدا وایە، گۆی زەویش بە هەمان جۆرە، چونکە خوای گەورە بە چەشنێ دروستی کردووە کە:

شوێنی ناوبانگ دەرکردنی دروستکراوانی و.. مەحشەرێك بۆ بەدیهێنانی شتان و.. خولگەی حیکمەت و.. شوێنی دەرکەوتنی توانست و.. گوڵدانی ڕەحمەتەکەی و.. کێڵگەی بەهەشت و پێوەری بوونەوەران = واتە: یەکەی پێوانەی جیهانەکانی بەدیهاتووان = بێت. هەروەها زەویی وا بەدیهێناوە کە وەك کانیاوێکی بە خوڕەمی ئەوتۆ بێت لافاوی بەدیهاتووانی لێ ڕۆ بکرێتە ناو دەریاکانی ڕابوردوو و جیهانی پەنهانی غەیبەوە و.. وەك بەژن و باڵایەکی ئەوتۆش بەدییهێناوە کە هەموو ساڵێك سەدان هەزار جۆر شکڵ و شێوەی یەك لە دوای یەکی لەبەر دەپۆشێت لەو پۆشاکانەی کە سنعەتی ناوازەی ئەو چنیونی و ڕازاندوونیەوە.

ئێستا ئەو جیهانە زەبەندانەی کە لە جیهانی پەنهانی غەیبدا ڕۆ دەکرێن و، ئەو پۆشاکە زۆرانەش کە زەوی یەك لە دوای یەك لەبەریان دەکات و پاشان دایاندەماڵێت، بهێنەرە پێش چاوی خۆت. واتە وا دابنێ کە هەرچی لەناو زەویدا هەیە پێکەوە لە پێش چاوتدا ئامادە بن، ئنجا زەوی لەگەڵ ئەو ئاسمانانەدا = کە هەموو ئاسانن و تێکڕا لەسەر یەك ڕەوت و شێوەن = ڕابگرە و بەراوردی بکە، دەبینیت گەر تای تەرازووی زەوی لە هی ئاسمانەکان قورستر نەبێت، ئەوا هیچی لەوان کەمتر نابێت. ئا لێرەوە لە نهێنی ئایەتی پیرۆزی: (**رب السموات والأرض**) تێدەگەیت! (دانەر)

[4] پاشکۆی وتەی پازدەهەم بریتییە لە بەشی یەکەمی مەکتووبی بیستوشەشەم. تکایە با لەوێ سەیر بکرێت. (وەرگێڕ)